

Alçin Şahintürk, D. ve Çelebi, A. K. (2022). "Doğurganlık Hızını Arttırmaya Yönelik Kamu Mali Teşvikleri: Avustralya, Japonya, Danimarka, Fransa, Kanada ve Rusya Analizi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 49, Denizli, ss. 69-87.

DOĞURGANLIK HIZINI ARTTIRMAYA YÖNELİK KAMU MALİ TEŞVİKLERİ: AVUSTRALYA, JAPONYA, DANİMARKA, FRANSA, KANADA VE RUSYA ANALİZİ*

Deniz ALÇİN ŞAHİNTÜRK*, Ahmet Kemal ÇELEBİ**

Öz

Son 30 yılda birçok gelişmiş ülkede doğumların azalmasıyla birlikte genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı düşmekte ve buna bağlı olarak nüfus yaşlanmaktadır. Ülkeler için nüfusun yaşlanması birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle birçok ülkede doğurganlık hızını arttırmak amacıyla ailelere yönelik mali teşvikler uygulanmaktadır. Çalışmada bu konuda Avustralya, Japonya, Danimarka, Fransa, Kanada ve Rusya'nın mali teşvik uygulamaları ve sonuçları analiz edilmiştir. Mali teşvik enstrümanları olarak; nakit ve hizmet cinsinden kamu harcamaları, vergi teşvikleri ve izin hakları incelenmiştir. Buna göre bu ülkelerde yeterli teşvik politikalarının uygulandığı dönemlerde doğurganlık hızının da arttığı izlenmiş, daha güçlü politikaların uygulandığı ülkelerde doğurganlık hızının genel olarak da daha yüksek seyrettiği ortaya çıkmıştır. Mali teşvikler, özellikle kadınlar açısından iş ve aile yaşamı arasında koordinasyonu sağladığı ölçüde bu farkı yaratmıştır.

Bilindiği gibi son yıllarda ülkemizde de doğurganlık hızının arttırılmasına yönelik devlet politikaları benimsendiğinden çalışma güncel bir soruna vurgu yapmakta ve özellikle nüfusu yaşlanmaya başlayan gelişmekte olan ülkeler için politika örneği oluşturmaktadır. Bunun yanında konunun Türkçe maliye literatüründe devlet teşvikleri çerçevesinde çok sık incelenmemesi çalışmanın alana katkısını güçlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İzin Hakları, Kamu Harcamaları, Kamu Mali Teşvikleri, Vergi Teşvikleri, Nüfus Artışı, Toplam Doğurganlık Hızı (TDH).*

PUBLIC FISCAL INCENTIVES TO INCREASE FERTILITY RATE: ANALYSIS OF AUSTRALIA, JAPAN, DENMARK, FRANCE, CANADA, AND RUSSIA

Abstract

In the last thirty years, the share of the young population has been decreasing in the developed world thanks to a drop in the number of births, which results in an aging population. An aging population carries some other problems along with it. Most countries provide fiscal incentive programs for families to encourage higher levels of fertility rate. The current study investigates the fiscal incentive practices and their outcomes in the specific context of the following countries: France, Australia, Japan, Denmark, Canada, and Russia. The fiscal incentive instruments include public expenditures in the form of cash and services, tax incentives, and rights of leave. The findings of the study reveal that the fertility rate increased during those periods when there were sufficient incentive policies in place, and the pace of fertility rate was even higher in countries where stronger policy initiatives were adopted. The study concludes that fiscal incentives have probably contributed to this outcome by coordinating work and family life, especially for women.

*08.09.2020 tarihinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde savunulan ve başarılı bulunan "Dünyada ve Türkiye'de Nüfus Artışını Teşvik Eden Kamu Mali Politikalarının Analizi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

* Arş. Gör. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, MANİSA
e-posta:deniz.alcin@cbu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-1261-3392>)

** Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, MANİSA
e-posta:kemal.celebi@cbu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3584-8397>)

This study underlines a relevant and current problem since there have been several recent policy initiatives aiming to increase the fertility rate in our country. Such practices in the developed country set examples particularly for the developing countries with an aging population. We hope to contribute to Turkish public finance literature from a government incentives framework that has largely been neglected to date.

Keywords: *Leave Rights, Public Expenditures, Public Fiscal Incentives, Tax Incentives, Population Growth, Total Fertility Rate (TFR).*

GİRİŞ

1980 ve 1990'lı yıllarda bazı gelişmiş ülkelerde oranı büyük ölçüde azalan ve nüfusun yaş yapısını kritik eşiklere taşıyarak nüfusun yaşlanmasına sebep olan unsur doğumlardır. Buna bağlı olarak genç nüfusun toplam nüfus içindeki payının azalması sosyo-kültürel, toplumsal, ekonomik, askeri ve mali açıdan bazı olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkelerde özellikle 1990'lı yıllardan itibaren doğum oranlarının tekrar arttırılması yönünde politikalar izlenmeye başlanmıştır. Çalışmada 1995-2017 yılları arasında bu ülkelerden Avustralya, Japonya, Danimarka, Fransa, Kanada ve Rusya'da doğurganlık hızının arttırılmasına yönelik uygulanan teşvik edici nitelikteki kamu mali politikaları analiz edilmiş ve sonuçları irdelenmiştir. Çalışmada bu ülkelerin seçilmesinin nedenleri; Birleşmiş Milletlerin "World Population Policy 2013" (Dünya Nüfus Politikası 2013) Raporu" na göre Avustralya, Japonya ve Rusya'da 2005 ve 2013 yıllarında doğurganlığın çok düşük olduğu ve bu nedenle doğurganlığın arttırılmasına yönelik politikalar uygulanmaya karar verilmesinin ilan edilmesi, Danimarka'da 2005 yılında yeterli olarak görülen doğurganlık oranının 2013 yılında düşük olarak ilan edilmesi ve oranın arttırılmasına yönelik politikalar uygulanmaya karar verilmesinin ilan edilmesi, Fransa'da ise 2005 yılında doğurganlığın çok düşük olduğu ve bu nedenle doğurganlığın arttırılmasına yönelik politikalar uygulanmaya karar verilmesinin ilan edilmesidir (UN,2013b:160,316,240,266,430). Kanada'da ise doğurganlığın çok düşük olmasına karşı müdahale edilmeme kararı alınmıştır (UN,2013b:206). Kanada'da Toplam doğurganlık hızını (TDH) arttırma kaygısı taşımaya da sosyal devlet olma gereğince iyi aile politikaları uygulanmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Elbette bu ülkelerle benzer nitelikte başka ülkeler de vardır. Ancak çalışmada dünyanın farklı bölgelerinde bulunan gelişmiş ülkelerin karşılaştırılması da amaçlanmıştır. Bahsedilen politikaların içeriği ise; çocuk sahibi olmalarından dolayı ailelere sağlanan izin hakları, nakit ve hizmet şeklindeki devlet yardımları ve vergi teşvikleridir. Bu politikalar, bireylerin özellikle kadınların üreme haklarına müdahale etmeden hem kadın istihdamının hem de çocuk sahibi olma isteğinin artmasını sağlamaktadır. Politikalar hem hane başına yardımlar hem de bu tür yardımların GSYİH'ya oranı cinsinden belirtilmiş ve analiz edilmiştir. OECD'de Rusya'nın federal düzeyde yıllık kamu harcamaları ve vergi teşvikleri rakamlarına ulaşamamaktadır. Ancak ülke yaklaşık son 20 yıldır pronatalist politika benimsediği ve uyguladığı için hane başına ve çocuk başına verilen teşvikler bazında çalışmaya dahil edilmiştir.

Nüfus projeksiyonlarına göre gelecekte nüfusu yaşlanan ülkelerin sayısının daha da artması beklenmektedir. Buna ek olarak gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanma süreci yüzyıllar almışken ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde aynı sürecin çok daha hızlı geçeceği öngörülmektedir (Pison, 2009:3). Ülkelerin nüfuslarının yaşlanması ekonomik kalkınma yolunda dezavantajlar yaratmaktadır. Örneğin; nüfusun yaşlanması ile her çalışan başına düşen yaşlı insan sayısı artacağından sosyal güvenlik sisteminin mali açıdan kendi kendini çevirmesi güçleşebilir. Özellikle günümüzün akıl almaz teknolojik gelişmelerinin yakalanması, kullanılması, üretim ve tüketim sistemine adapte edilmesi genç dimağlara bağlı olduğundan genç nüfusun azalması teknoloji yarışında ülkeleri geride bırakabilir. Küresel dünyaya adapte olma yolunda en önemli köprü olan sosyal, kültürel ve siyasi dinamizm yavaşlayabilir. Bu sebeplerle, "bir kadının doğurganlık yaşamı süresince, yaşa özel doğurganlık hızlarının geçerli olması durumunda doğuracağı toplam çocuk sayısını" (HÜNEE, 2019:54) ifade eden TDH'nin artmasına yönelik gelişmiş ülkelerde uygulanan mali teşvikler son 20 yılda oldukça artmıştır. Ülkemiz başta olmak üzere birçok gelişmekte olan ülke de nüfusun yaşlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalarak politika arayışlarına yönelmiştir. Durum böyle iken Türkçe literatürde özellikle maliye alanında doğurganlık hızının artmasını hedefleyen mali teşvikleri inceleyen yayın sayısının çok az olması büyük bir boşluk ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle çalışma, nüfusu yaşlanan belirli ülkelerin deneyimlerini incelemek suretiyle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde uygulanması gereken politikalara ışık tutarak bu boşluğun bir miktar doldurmasına yönelik bir katkı sağlama amacı taşımaktadır.

Çalışmada öncelikle genel olarak dünyada ve seçili ülkelerde nüfus artışının seyri incelenmiş ve sonuçları ortaya konmuş, sonrasında ise bu ülkelerde, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren doğurganlık hızının artmasını teşvik etmek amacıyla devlet tarafından hane halkı veya kişi bazında ebeveynlere sağlanan kamu mali teşvikleri (Nakit ve hizmet cinsinden çocuk bakım yardımları ve vergi teşvikleri) o ülkenin para birimi cinsinden ya da USD cinsinden rakamsal olarak ortaya konmuştur. Son kısımda ise OECD, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler veri tabanlarından bu yardımların GSYİH'ya oranı verileri ve TDH verileri 1995-2017 yılları arasında yıl yıl ülkeler bazında elde edilmiş, teşviklerin arttığı yıllarla TDH'nin arttığı yıllar arasında bir paralellik olup olmadığı izlenmiştir. Ülkelerde kürtaj yasağının olup olmadığı, kontraseptif kullanma imkânı ve yaygınlığı ve evlilik oranı da doğurganlık üzerinde direkt etkili olup demografik nitelikteki etkenlerdir (Bongaarts, 1978:125). Ülkelerde mali teşviklerin yanında söz konusu demografik etkenlerin de doğurganlık üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koyarak mali teşviklerin rolünü daha görünür hale getirebilmek için mali teşviklerin TDH'ı etkilediğinin düşünüldüğü dönemlerde evlilik oranları ve kontraseptif yöntem kullanım oranlarına da bakılmış ve etkileri yorumlanmıştır.

1. DÜNYA GENELİNDE VE BELİRLİ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE NÜFUS ARTIŞININ SEYRİ VE SONUÇLARI

Bir ülkede yaşayan kişilerin toplamı o ülkenin nüfusunu oluşturmaktadır. Kişilerin belirli bir nüfusa katılımı doğum ve göç, belirli bir nüfustan ayrılması ölüm ve göç yolu ile gerçekleşmektedir (Aksu, 1998:119). Ancak göç, nüfus artışının doğal olmayan bir unsurudur. Doğal nüfus artışını tespit etmek için, kaba doğum hızından kaba ölüm hızının düşürülmesi gerekmektedir (Koç vd., 2009:8). Dünya genelinde yirminci yüzyıl ortalarına kadar doğal nüfus artışı ölüm oranlarının azalmasına bağlı olarak önemli ölçüde yükselmiş fakat daha sonra doğum oranlarının düşmesine bağlı olarak tekrar azalmaya başlamıştır (Yüceşahin, 2009:2). Gelecekte de bu trendin devam edeceği beklenmektedir. Son 250 yılda insan sayısının artması, doğurganlığın artması ile değil ölümlerin azalması ile ortaya çıkmıştır (Başar, 2013:55). Bu gelişmeler sonunda aktif olarak çalışan insanların bakmakla yükümlü oldukları nüfusun 1950'de yüzde 87'si çocuk, yüzde 13'ü yaşlı insanlardan oluşmuşken, yaşlı insanlar 2080 yılında tüm bağımlı nüfusun yarısını temsil edecektir (UN, 2013a:22).

Birleşmiş Milletlerin "World Population Policy 2013" (Dünya Nüfus Politikası 2013) Raporu" na göre; Avustralya, Japonya, Danimarka, Fransa, Kanada ve Rusya yukarıda sayılan özelliklere benzer özellikler taşıyan ülkeler arasındadır (UN,2013b:160,316,206,240,266,430). Aşağıda bu ülkelerin durumları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1.1 . Avustralya'da Nüfus Artışının Seyri

Avustralya'da kaba doğum hızı ve kaba ölüm hızı 1950'li yıllardan günümüze doğru azalmış, ölüm hızının azalmasının nüfus artışına pozitif katkısı göz önüne alındığında kaba doğum hızının oldukça azalması sonucu doğal nüfus artışı 1950'li yıllardaki binde 13,7 seviyesinden günümüzde binde 6,3 seviyesine inmiş, ülkede 1955-1960 yılları arasında 3,41 olan TDH, günümüzde 1,83 seviyesine ulaşmıştır (UN, 2019a).

1950 yılında nüfus içinde en yüksek orana sahip grup 0-4 yaş grubu iken günümüzde nüfus içindeki en yüksek paya sahip olan yaş grubu 30-34 yaş grubu olup 65 yaş üstü grupların oranı ise 1950 yılına göre oldukça artmıştır (UN, 2019b).

1. 2. Japonya'da Nüfus Artışının Seyri

Japonya'da II. Dünya Savaşı'ndan sonra oldukça artan kaba doğum hızı 1950-1955 yılları arasında binde 23,6 iken, günümüzde binde 7,5 olarak gerçekleşmiş, kaba ölüm hızı ise 1950-1955 yılları arasında binde 9,1 iken 1980'li yılların ortalarında binde 6,1'e kadar düşmüş, sonrasında tekrar yükselerek günümüzde binde 10,4 olmuş, doğal nüfus artış hızı da günümüze doğru sürekli azalmış ve binde -2,9 olarak negatif değer almıştır (UN, 2019a). Yani nüfus artmamakta, azalmaktadır. Ülkede daha önce en son 1945 yılında nüfus artışı negatif değerde (-0,01) gerçekleşmiştir (Population Statistics of Japan, 2008:4). Japonya'da 1950'li yıllarda 2'nin üzerinde olan TDH'nin günümüzdeki oranı 1,37'dir (UN, 2019a).

Ülkede doğum sayılarının oldukça azalmasına bağlı olarak "az sayıda çocuk sahibi olmaya yönelme" anlamına gelen *Shoshika* kavramı ortaya atılmıştır (Stewart, 2007:6). 1950 yılında nüfus içindeki en yüksek oranı 0-5 yaş grubu oluştururken, 2020 yılında en yüksek orana 45-49 yaş arası nüfus sahip olmuştur (UN, 2019b). Günümüzde Japonya dünyanın en yaşlı ülkesidir ve nüfusun beşte biri 65 yaş ve üzerindeki nüfustan oluşmaktadır (He vd, 2016:10).

1. 3. Danimarka’da Nüfus Artışının Seyri

Danimarka’da kaba doğum hızı 1950’li yıllardan günümüze dalgalanma göstermekle birlikte genel olarak azalmış, kaba ölüm hızı dalgalanmakla birlikte genel olarak yükselmiş ve doğal nüfus artış hızı 1950’li yıllardaki binde 8,8 seviyesinden günümüzde binde 1 seviyesine inmiş, ülkede 1950-1955 yılları arasında 2,55 olan ve sonra oldukça düşen TDH’in 2005-2010 yılları arasındaki seviyesi tekrar yükselerek 1,85 olmuştur (UN, 2019a). Danimarka’da 150 yıl sonra tekrar 1981-1984 yılları arasında doğurganlık açığı ortaya çıkmıştır (Soren ve Öğretim, 1991:16).

1. 4. Fransa’da Nüfus Artışının Seyri

Fransa’da kaba doğum hızı 1950’li yıllardan günümüze azalmış, kaba ölüm hızı 2005-2010 yılları arasında en düşük seviye olan binde 8,6’ya kadar düşmüş ve doğal nüfus artış hızı da 1950’li yıllardaki binde 6,4 seviyesinden günümüzde binde 2 seviyesine inmiş, ülkede 1950-1955 yılları arasında 2,76 olan TDH, 1990’lı yılların ortalarına doğru azalmış, bu yıllardan sonra tekrar yükselmeye başlayarak 2010-2015 yılları arasında 1,98 seviyesine kadar çıkmıştır (UN, 2019a).

1. 5. Kanada’da Nüfus Artışının Seyri

Kanada’da özellikle kaba doğum hızının oldukça azalması sonucu doğal nüfus artışı 1950’li yıllardaki binde 18,9 seviyesinden günümüzde binde 2,8 seviyesine inmiş, 1960-1965 arasında 3,88 olan TDH, günümüzde 1,53’e düşmüştür (UN, 2019a). 1950 yılında nüfus içinde en yüksek orana sahip grup 0-4 yaş grubu iken günümüzde en yüksek paya sahip olan yaş grubu 55-59 yaş grubudur (UN, 2019b).

1. 6. Rusya’da Nüfus Artışının Seyri

Rusya’da 1950’li yıllardan günümüze, kaba doğum hızı dalgalanma göstermekle birlikte genel olarak azalarak ve kaba ölüm hızı da dalgalanma göstermekle birlikte genel olarak artarak doğal nüfus artış hızı binde 0,1 seviyesine taşınmış, 1950’li yıllarda 2,85 olan TDH ise günümüzde 1,82 olmuştur (UN, 2019a). Birleşmiş Milletler’in (BM) “Demographic Components of Future Population Growth-2013” raporuna göre, 2100 yılında ülkedeki nüfusun azalmasının en büyük sebebi doğurganlık hızının azalması olacaktır (Andreew vd, 2013:7).

1950 yılında nüfus içinde en büyük pay 10-14 yaş grubuna ait iken günümüzde genç nüfusun payı gittikçe azalmakta olup nüfus içindeki en büyük pay 30-34 yaş grubuna aittir (UN, 2019b).

1.7 Seçili Ülkelerde Nüfus Artışı Seyrinin Sonuçları

Kabul edilmelidir ki *kişilerin* nitelikli yaşlanabilmesi, yaşam süresinin uzaması kendilerinin en doğal hakkı olup devletler için de olumlu bir gösterge iken genç nüfusun azalmasına bağlı olarak *nüfusun* yaşlanması devletler için bazı dezavantajları beraberinde getirmektedir (UNFPA, 2012:11). Nüfusun yaşlanması ve genç nüfus sayısının azalması hızla değişen ve gelişen dünyada sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel ve teknolojik dinamizmin sağlanmasını ve bu konudaki gelişmelere adapte olunmasını güçleştirebilir (Alçin Şahintürk, 2020:228). Nüfusun yaşlanması sonucu işgücü sayısının azalması ve işgücünün yaşlanması verimliliği azaltarak hem tüketimi hem de üretimi olumsuz etkileyip ekonomik büyüme ve kalkınmayı sekteye uğratabilir. Kamu maliyesi açısından, vergi mükellefi sayısının azalmasına bağlı olarak devletin gelirleri azalabilir. Genç nüfusun azalmasına bağlı olarak prim ödeyenlerin sayısının azalması ve nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak sosyal transferlerden faydalanacak kesimin sayısının artması emeklilik ve sağlık sisteminin işleyişini güçleştirebilir. Askerî açıdan bakıldığında yeterli askeri güç oluşturmada zorluklar yaşanabilir. Bunların hepsinden önemlisi genç nüfusun azalması, eğer kişilerin sahip olduğundan daha fazla çocuk sahibi olmak istemelerine rağmen ekonomik nedenlerle çocuk sahibi olamamalarından kaynaklanıyorsa devletin sosyal devlet niteliğini ve toplumun refah seviyesini sorgulatabilir. Kaldı ki; nüfusun yaşlanmasının önemli bir sebebi olan doğumların azalmasında rol alan faktörlerin bazıları; kadınların eğitim düzeylerinin artmasına bağlı olarak kariyerleri ile çocuk sahibi olma arasında tercih yapmak zorunda kalmaları, çocuk yetiştirme yükünün ağırlıklı olarak kadının üzerinde olması, sosyo-ekonomik nedenlerle evliliklerin ertelenmesi, çocuk sahibi olmanın beraberinde getirdiği maddi maliyetler ve boşanmaların artmasıdır. Bu nedenle ülkeler bu faktörlerin doğum oranları üzerindeki olumsuz etkilerini azaltacak teşvik edici nitelikteki kamu mali politikaları uygulamaktadır.

2. DOĞURGANLIK HIZINI ARTTIRMAYA YÖNELİK UYGULANAN KAMU MALİ TEŞVİKLERİ

Nüfus politikası, devletin nüfusun yapısı, büyüklüğü ve dağılımını direkt olarak etkileyecek biçimde aldığı önlemlerin tümüdür (Başar, 2013:25). Nüfus politikaları genel olarak doğum oranı, ölüm oranı ve göç unsurları üzerinden oluşturulmaktadır. Ancak ülkenin geleceğini şekillendiren en önemli kesimin genç nüfus olduğu ve gelişmiş ülkelerde yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak ölüm oranlarının önemli ölçüde düştüğü gerçeklerinden yola çıkarak nüfus politikası uygulamasında en çok kullanılan ve etki edilen unsurun doğum oranı olduğu söylenebilir.

Çalışmada devletin çocuk sahibi olmayı zorlayıcı nitelikteki politikaları (kürtaj ve kontraseptif yöntem kullanımı yasağı vb..) değil teşvik edici nitelikteki politikaları ele alınmaktadır. Çünkü zorlayıcı nitelikteki politikalar üreme haklarına müdahale niteliği taşımaktadır. TDH'ı arttırmayı teşvik eden kamu mali politikaları; ebeveynlere yönelik ücretli izin düzenlemeleri, çocuk bakımına yönelik kamu hizmetleri, çocuklu ailelere yönelik nakit yardımlar ve vergi teşvikleri uygulamalarıdır (OECDa). Teşvik edici mali politikalar ile devlet, ebeveynlerin çocuk sahibi olunmasından kaynaklanan doğrudan ve fırsat maliyetlerini azaltarak çocuk sahibi olmayı teşvik etmektedir. Çocuk sahibi olmanın doğrudan maliyetleri parasal maliyetler olup; çocuk için yapılan tüm masrafları ifade ederken (D'addio ve Dercole, 2005:48) çocuk sahibi olmanın fırsat maliyeti ise ebeveynlerin özellikle annenin kariyerinin durması ya da kesilmesini ifade etmektedir (Deliktaş, 2001:103). Yani çocuğun fırsat maliyeti ile daha çok anne karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle bebek bakımı için verilen sübvansiyonların, çok uzun olmadığı sürece ücretli ebeveyn izin haklarının ve yarı zamanlı çalışma fırsatının kadınların işgücüne katılımlarını arttırdığı ortaya çıkmaktadır (OECD, 2004c:1,8,9). Böylelikle mali politikalar ebeveynlerin özellikle kadınların iş ve aile yaşamı koordinasyonunu sağlamakta, katlandıkları parasal maliyetleri azaltmakta ve çalışma yaşamını güvence altına almaktadır. Ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı, yalnızca ailelerin talebine değil, ailelerin çocuğu üretme yeteneğine de bağlı olduğuna göre (Becker, 1960:231) bu politikalar çocuk sahibi olmayı kolaylaştırıcı niteliktedir. Doğumları arttırmaya yönelik bu politikalara pronatalist politikalar (Ünlütürk Ulutaş, 2015:731) adı verilmektedir. Politika başarısı, politika odağının insan olduğu gerçeğinin farkında olunması ile gelecektir (Alçın Şahintürk, 2020:222). İnsanın çok yönlü bir varlık olduğu göz önünde bulundurularak politika karmasının da çok yönlü, anlaşılır, güvenilir olması ve gerçek ihtiyaçlara cevap verebilmesi gerekmektedir.

2. 1. Avustralya Örneği

Avustralya'da TDH 2000'li yılların başında 1,7'ye düşünce Maliye Bakanı 2004 bütçesinin tanıtımı sırasında vatandaşlara "biri anne, biri baba ve biri de ülke için olmak üzere 3 çocuk yapın" çağrısında bulunmuştur (Dodson, 2004'den aktaran Guest ve Par, 2011:222). Bu açıklamayı bazı mali teşvikler takip etmiştir.

Ücretli izin hakkı çok fazla gelişmeyen ülkede 2011 yılında 18 haftalık ücretli ebeveyn izni kullanma hakkı verilmiş, 2014 yılı rakamları ile izin sırasında verilen ödeme haftalık 622,20 AUD olmuş, iznin 2 haftası 2013 yılından itibaren babalar için ayrılmıştır (OECD, byy:6; OECD, 2020a:1,2).

2005 yılında Avustralya, çocuk başına yaptığı okul öncesi eğitim harcamaları neticesinde OECD ülkeleri sıralamasında ilk üçe girmiştir (Robson, 2009:2). Aynı yıl büyükanne ve büyükbabalara da çocuk bakımı için destek vermeye başlanmıştır (OECD, 2004a:25). 1995 ve 2016 yılları arasında okul öncesi eğitim ve bakım için yapılan toplam kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 3 kattan fazla artarak 0,65'e yükselmiştir (OECD). Avustralya'da 2003 ve 2013 yılları arasında yeni doğan her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 410 USD'den 996 USD'ye, 4 yaşındaki her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 1.748 USD'den 3.750 USD'ye yükselmiştir (OECDc).

Ülkede çocuğu olan ailelere başka bir yardım alınmaması koşuluyla ebeveyn ödemesi verilmektedir (OECD, 2001a:12). Daha önce ailelere çocuk sahibi olmalarından dolayı verilen çeşitli yardımlar 2000 yılında birleştirilmiş, 2004 yılı itibariyle de çocukları 21 yaşına gelinceye kadar her aileye yıllık 613,20 AUD tutarında ödeme yapılmıştır (OECD, 2001a:18, OECD, 2004c:12). 2008 yılında ise 5.924 AUD tutarında olan "bebek bonusu" yardımından faydalanmak için ailelerin doğumdan sonraki 6 aylık gelirinin 75.000 AUD'ı geçmemesi ve ebeveyn izni ödemesinden faydalanmamış olma kriterleri aranmıştır (OECD, byy:4). 2015 yılı rakamları ile, 2.056,45 AUD ilk çocuk, 1.028,15 AUD sonraki çocuklar için yeni doğan desteği verilmiş ve yıllık 100.000 AUD'dan daha düşük geliri olan ve ilk ve orta dereceli okullara kayıtlı çocuğu olan ailelere okul yardımı (Schoolkids Bonus) yapılmıştır (OECD, 2015a:16,25).

Avustralya’da “Bebek Bonusu” programı kapsamında 1 Temmuz 2001 tarihinden sonra doğmuş olan çocuklar için “İlk Çocuk Vergi İadesi” adıyla yeni bir vergi indirimi uygulanmaya başlanmıştır (Guest ve Par, 2011:220). Ülkede 1 Temmuz 2004 tarihi itibarıyla çalışan ve bu nedenle çocuk bakım kurumlarından faydalanan ailelere bakım maliyetlerinin yüzde 30’unu vergi iadesi şeklinde talep etme imkânı getirilmiştir (OECD, 2004a:17). İade miktarı ilk olarak en fazla 4.000 AUD olarak belirlenmiş, 2008 yılında ise miktar 7750 AUD olarak değiştirilmiştir (Guest ve Par, 2011:223). Bebek bonusu programı 1 Mart 2014’de sona ermiştir (OECD, 2016b:3).

2005 yılı verileriyle ebeveynlerin yüzde 41’i esnek çalışan Avustralya’da (Avustralya Hükümeti, 2006’dan aktaran OECD, 2016a:4) 2009 yılında yürürlüğe giren Adil Çalışma Yasası ile (Whitehouse vd., 2017:50) en az bir yıl çalışmış olan ebeveynler, çocukları okula başlayınca kadar esnek çalışma hakkına sahiptir (Fagan vd, 2014:69).

2. 2. Japonya Örneği

Doğurganlığın çok fazla azalması ve nüfusun gittikçe yaşlanması üzerine Japonya doğum artışını teşvik eden kamu politikalarına 1990’lı yıllarda hız kazandırmıştır. “Angel Plan” adı altında uygulanan bu politikalar; ebeveynler için uygun istihdam koşulları yaratma, çocuk bakımı ve eğitime yönelik özel ve kamu hizmetlerini ve sağlık hizmetlerini iyileştirme, konut yardımı tanımlama ve aile sorumluluklarında babanın payını yükseltme uygulamalarını içermektedir (MHLW 1994 ve MHLW 1999’dan aktaran Ishii, 2008:19; Stewart, 2007:9).

Belirlenen bu plan dahilinde 1991 yılında çıkarılan bir kanunla çalışan ebeveynlere analık ve babalık izninin yanında bir yıllık ücretsiz ve işe dönüş garantisi içeren ebeveyn izni kullanma imkânı getirilmiştir (OECD, 2020a:38; Suzuki, 2006:9). 1995 yılında ise izni kullanan ebeveynin maaşının yüzde 25’ini, 2001 yılında ise maaşın yüzde 40’ını alabilme hakkı verilmiştir (Ma, 2009:11). 2010 yılında ise anne ve babanın bu izni aralarında paylaşması durumunda iznin süresi uzamış, 2014 yılında ise ödeme miktarı yükseltilerek ilk 6 ay için en fazla 286.021 JPY olmak koşuluyla kazancın yüzde 67’si, kalan günler için ise en fazla 213.450 JPY olacak şekilde kazancın yarısının verilmesi kararlaştırılmıştır (Nakazato and Nishimura, 2014’dan aktaran; OECD, 2020a:42,43). 2007 yılında analık izni ödeneği yükseltilmiş ve annenin ortalama günlük kazançlarının üçte ikisi kadar olmuştur (Nakazato and Nishimura, 2012’dan aktaran; OECD, 2020a:42). Son olarak 2018 yılı rakamları ile analık izni süresince annelere maaşın yüzde 67’si, ebeveyn izni boyunca yüzde 60’ı, babalara ise ebeveyn izni süresince maaşın yüzde 58,4’ü verilmektedir (OECD, 2019a:3,7). Japonya’da babalık izni hakkı hala gelişmemiştir (Thevenon, 2011:70).

Yine Angel Plan düzenlemeleri kapsamında çocuk bakımı kurumlarının sayısı 451.000’den 1999 yılında 564.000’e yükseltilmiştir (Retherford ve Ogawa, 2005:28). Geç saatlere kadar çalışan ve çocuklarını okuldan alma imkânı bulamayan ebeveynler için okul sonrası programlar oluşturulmuştur (Matsukura vd., 2007’dan aktaran Ma, 2009:11). Ülkede günlük tam zamanlı çocuk bakımı için gereken masrafın yüzde 60’ını devlet üstlenmektedir (OECD, 2010:18). Anne ve babanın okul öncesi eğitim alan iki veya daha fazla çocuğu varsa ikinci çocuk için bakım ücretinin yarısı kadar indirim yapılırken, ikinci çocuktan sonraki çocuklar için ücret alınmamaktadır (OECD, 2015b:20). 2020 yılında ülkede “Ücretsiz erken çocukluk eğitimi ve çocuk bakımı” programı kapsamında ise 3-5 yaş arası çocuklar için anaokulları, gündüz bakım evleri ücretsiz hale getirilmiştir (OECD, 2020b:21-22). 4 yaşındaki her bir çocuk için devlet tarafından 2003 yılında 1.041 USD bakım harcaması yapılırken, 2013 yılında harcama tutarı 3.982 USD’ye yükseltilmiştir (OECDc).

Japonya’da 1970’li yıllarda en az üç çocuğu olan ailelere çocuk yardımı yapılırken TDH’nin gittikçe azalması sonucu 1986’da en az iki çocuğu ve 1992’de ise tek çocuğu olan ailelere de yardım yapılmaya başlanmıştır (Ma, 2009:9). 2000 yılı ortasından itibaren 0-6 yaş arasındaki ilk iki çocuk için aylık çocuk başına 5.000 JPY, üçüncü ve sonraki çocuklara aylık çocuk başına 10.000 JPY ödeme yapılmıştır (OECD, 2001b:7). Daha sonra yaş sınırı yükseltilmiş, 2004 yılı rakamlarıyla, 0-3 yaş arası çocuklar için ayda yaklaşık 100 USD, 3-12 yaş arasında ilk iki çocuk için ayda yaklaşık 50 USD, 12 yaş üstündeki çocuklar için ise ayda yaklaşık 100 USD ödeme yapılmıştır (Ma, 2009:8). 2010 yılı verilerine göre 15 yaşından küçük her çocuk için aylık 10.000 ile 15.000 JPY tutarı arasında ödenen ve ismi “Kodomo-teate” olan bir ödeme yapılmaktadır (OECD, 2010:11,16). Ülkede 2014 yılında her çocuğun doğumunda vergi dışında tutulan 420.000 JPY doğum yardımı yapılmıştır (OECD, byy:63,64). Eğer çocuğa bakan ebeveyn yalnızca ödeme miktarları arttırılmaktadır (OECD, 2015b:11). 2020 yılı verileriyle belirli bir gelir eşliğinin altında gelir elde edenlere 3 yaşından küçük her çocuk için ayda 15.000 JPY, 3 yaş ile ilköğretim mezuniyeti

arasında olan her birinci ve ikinci çocuk için ayda 10.000 JPY, üçüncü ve sonraki çocuklar için ayda 15.000 JPY, ortaokul öğrencileri için ayda 10.000 JPY 15. yaş gününü takip eden 31 Mart tarihine kadar verilmekte; belirli bir gelir eşliğinin üzerinde gelir elde edenlere her çocuk için ayda 5000 JPY 15. yaş gününü takip eden 31 Mart tarihine kadar verilmektedir (OECD, 2020b:15-16). Yalnız yaşayan ebeveynler için bu miktarlar artmakta ve gelire göre değişmektedir (OECD, 2020b:16-17). Bunun yanında ailelere, 5 ay boyunca 2020 yılında miktarı hane halkı sayısına bağlı olarak 2.630 ile 5.560 JPY arasında değişen kişi yardımı ödemesi de verilmektedir (OECD, 2020b:11).

Ülkede 2004 yılı rakamları ile gelir vergisinde 0-15 yaş arasındaki her çocuk için 380.000 JPY, 16-22 yaş arasındaki her çocuk için 630.000 JPY, yerel vergilerde 0-16 yaş arasındaki her çocuk için 330.000 JPY, 16-23 yaş arasındaki her çocuk için 450.000 JPY vergi indirimi uygulanmıştır (OECD, 2004b:15,16). 2020 yılı verileriyle ise gelir vergisinde mükellefin bakmakla yükümlü olduğu, referans geliri 480 000 JPY'yi aşmayan ve 16 yaş ve üzerinde çocukları veya başka akrabaları varsa bakmakla yükümlü olunan her kişi için 380 000 JPY indirim verilmekte, mükellefin bakmakla yükümlü olduğu, referans geliri 480 000 JPY'yi aşmayan ve 19-22 yaşları arasında çocukları veya başka akrabaları varsa bakmakla yükümlü olunan her kişi için 630 000 JPY özel indirim verilmektedir (OECD, 2020b:28). Yerel gelir vergilerinde ise mükellefin bakmakla yükümlü olduğu, referans geliri 330 000 JPY'yi aşmayan ve 16 yaş ve üzerinde çocukları veya başka akrabaları varsa bakmakla yükümlü olunan her kişi için 330 000 JPY indirim verilmekte, mükellefin bakmakla yükümlü olduğu, referans geliri 330 000 JPY'yi aşmayan ve 19-22 yaşları arasında çocukları veya başka akrabaları varsa bakmakla yükümlü olunan her kişi için 450 000 JPY özel indirim verilmektedir (OECD, 2020b:30,31).

Japon şirketlerin henüz çok az bir kısmı çalışanlarına tam anlamıyla esnek çalışma olanağı tanımaktadır (EIRO, 2008'den aktaran OECD, 2016a:4). Ülkede daha çok yarı zamanlı çalışma olanağı bulunmakta olup en az 1 yıllık çalışma geçmişi bulunan ebeveynler çocuklarının üçüncü doğum gününe kadar günlük çalışma saatlerini en az 6 saate düşürebilmekte, 1 yaşından küçük çocuğu olan anneler emzirme izninden ayrı olarak günde iki defa en az yarım saat mola verebilmektedir (Nakazato ve Nishimura, 2017:245). Yine bir yaşından küçük çocukları olan ve bakım izni kullanmayan çalışanlar, esnek ve yarı zamanlı çalışma hakkına sahiptir (Fagan vd, 2014:72).

2. 3. Danimarka Örneği

Günümüzde ücretin yaklaşık %50'si ile birlikte 2 hafta şeklinde tanınan babalık izin hakkı Danimarka'da ilk 1980'li yıllarda tanınmış, bu yıllarda analık izni hakkı da 18 hafta olmuştur (OECD, 2019a:3,7; Rasmussen, 2010'dan aktaran; OECD, 2020a:16). Günümüzde annelerin analık iznine ek olarak kullanabilecekleri 32 hafta ücretli ebeveyn izin hakkı da vardır (OECDh). Bu izin ebeveynler arasında paylaşılabilir (OECD, byy:25).

Danimarka'daki tüm gündüz bakım tesislerinin yaklaşık yüzde 70'i belediye gündüz bakım tesisleridir. (European Commission, 2002:63). Ailenin geliri belirli bir seviyenin altında ise gündüz bakım hizmeti için ücret alınmamaktadır (OECD, 2014:14). Danimarka'da bazı bölgelerde vardiyalı ya da akşam çalışan ebeveynlerin faydalanması için gece kreşleri oluşturulmuştur (European Commission, 2002:63-64). Ebeveynler kreş hizmeti almak yerine çocuklarına bakmak için sübvansiyon da alabilirler (OECD, 2020c:21).

Ülkede 2003 ve 2013 yılları arasında yeni doğan her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 319 USD'den 6.328 USD'ye, 4 yaşındaki her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 2.481 USD'den 6.891 USD'ye yükselmiştir (OECDc).

Ülkede 1980'lerle birlikte çocukların 18'inci yaş gününe kadar annelerine, miktarı çocukların yaşlarına göre belirlenen ve vergi dışında tutulan bir yardım verilmekte, ebeveyn yalnızca ya da hala eğitim almaktaysa ayrı bir yardım daha yapılmakta, çoklu doğumlarda istihdama bağlı olmayan genel bir yardım da yapılmaktadır (OECD, 2014:11; Soren ve Öğretir, 1991:26). 2020 yılı verileriyle 0-14 yaş arası çocuklar için 3 aylık ödeme yapılırken 15-17 yaş aralığındaki çocuklara aynı miktara denk gelecek şekilde aylık 954 DKK ödenmektedir (OECD, 2020c:17).

Danimarka'da vatandaşlar istedikleri takdirde sözleşme yaparak tam zamanlı çalışmadan esnek çalışmaya geçebilmekte böylece ailevi sorumluluklar kadın ve erkek arasında daha sağlıklı paylaşılabilir (OECDd). Ülkede kadınların çalışma oranı yüksek olup 2020 yılı verileri doğrultusunda 0-2 yaş grubunda çocuğu olan 15-64 yaş grubu arasındaki annelerin istihdam oranı yüzde 73,8'dir (OECDb).

2. 4. Fransa Örneği

Fransa 1995 yılında, “Fransa’nın çocuğa ihtiyacı var!” duyurusuyla vatandaşlarını özellikle üç çocuk sahibi olmaları için teşvik etmiştir. (Tümertekin ve Özgüç, 2016:255). Bu yıllarda bu amaca yönelik bir takım mali teşvikler de uygulanmaya başlamıştır.

Fransa’da 16 hafta tam ücret ödemesiyle birlikte analık izni, 2002 yılından itibaren 11 günlük ücretli babalık izni bulunmakta olup babalar için süre 2014 yılında 26 haftalık ebeveyn izni ile birlikte 28 haftaya çıkarılmıştır (OECD, byy:37; OECD, 2019a:3,7; OECD, 2020a:24). Annelere yönelik ücretli ebeveyn izni ise 2004 yılında başlamış ve 26 hafta olarak belirlenmiştir (OECD, 2019a:3; OECDh).

Devletin 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimini finanse ettiği ülkede kadın istihdamını arttırmak için merkezi ve mahalli yönetimler tarafından bakım evleri kurulmuş, ailelerin güvenli ve kaliteli bakım hizmeti alabilmeleri yolunda özel çocuk bakıcılarını tercih etmelerini sağlamak için vergi teşvikleri verilmiştir (Köppen, 2006:299; Letablier, 2003:247,252; Neyer, 2003:26).

Ülkede 1990’lı yıllarla birlikte ailelere ikinci çocuğa sahip oldukları an çocuk yardımı, her doğumdan sonraki 9 ay doğum yardımı yapılmaya başlanmış, 2004 yılından itibaren yeni doğum yapan kadınlara vergi dışında kalan toplu bir ödeme yapılmaya başlanmış, 2006 yılından sonra ise üçüncü çocuğunu dünyaya getirenlere, ebeveyn izni sırasında yarı zamanlı çalışma olmaksızın sadece 12 ay boyunca daha fazla ödeme yapılma seçeneği verilmiştir (Commaile, 1991:89; D’addio ve D’ercole, 2005:51; Letablier, 2003:249; OECD, byy:39). Ülkede 2003 ve 2013 yılları arasında yeni doğan her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 2.543 USD’den 4.147 USD’ye, 4 yaşındaki her bir çocuk için yapılan bakım harcaması 6.075 USD’den 9.080 USD’ye yükselmiştir (OECDc).

Ülkede 2001 yılında tam zamanlı çalışma 35 saate indirilmiş, en az bir yıl iş değiştirmeyen ebeveynlere doğumdan sonra yarı zamanlı çalışma hakkı verilmiş (Letablier, 2003:250-251) ve 2003 yılı ile birlikte kadınların yarı zamanlı çalışma oranı yükselmiştir (Wbc). 2019 yılı verileri ile Fransa’da 15-64 yaş arası kadınlardan 0-2 yaş arası en az bir tane çocuğu olan kadınların yüzde 60’ı çalışmaktadır (OECDb).

2. 5. Kanada Örneği

Babalık izni bulunmayan Kanada’da 1990 yılında 17 haftalık analık iznine ek olarak 10 haftalık ebeveyn izni de tanımlanmış, bu izin 2001 yılında 35 haftaya uzatılmıştır (Beaujot vd, 2012:3). 2018 yılı rakamlarıyla anneler bu izni kullanırken normal ortalama ücretlerinin yüzde 53,2’sini almaktadır (OECD, 2019a:3).

Ülkenin farklı eyaletlerinde bu konuda farklı uygulamalarla karşılaşmaktadır. Quebec eyaletinde 2006 yılında doğum oranlarının artırılması için oluşturulan planda izin kullanma konusunda ebeveynlere farklı alternatifler sunulmuş, birinde ortalama ücretin yüzde 70’i ile birlikte 18 hafta analık izni, 5 hafta babalık izni ve yaklaşık ortalama yüzde 60 ücret ile birlikte 32 hafta ebeveyn izni bulunurken, bir diğer seçenekte ortalama ücretin yüzde 75’i ile birlikte 15 hafta analık izni, 3 hafta babalık izni ve 25 haftalık ebeveyn izni hakkı bulunmaktadır (Beaujot vd, 2012:3,4).

Kanada’da 2005 yılı verileri ile ebeveynler çocuk bakım maliyetlerinin yaklaşık yarısına katlanmıştır (OECD, 2005:16). Ülkede 2006 yılında federal düzeyde *Evrensel Çocuk Bakım Yardımı* programı başlatılmış, program dahilinde 0-6 yaş arasındaki çocuğu olan ailelere yılda 1.800 CAD, 6-17 yaş arasında çocuğu olan ailelere yılda 720 CAD’a kadar vergiye tabi olan bir yardım verilmiştir (MacDonald ve McInturff, 2015:46). Bu program ile birlikte 2006-2007 mali yılında federal hükümetin çocuk bakımına yönelik toplam harcamaları yaklaşık 4 kat artmıştır (Malanik, 2015:10). Quebec’de, çocuk bakımı için kamu yardımları çocuk bakım hizmeti sağlayıcılarına yapılmakta olup 2010-2011 yıllarında bu yardımların toplamı federal düzeydeki yardım toplamını aşmış, toplam 2,1 milyar USD olarak gerçekleşmiştir (Pierre, Godbout ve St-Cerny 2013’dan aktaran Piano, 2014:3). 2015 yılı verileri ile evrensel çocuk bakım yardımı ödemesi 0-5 yaş arası çocuklar için en yüksek 1920 USD, 6-17 yaş arası çocuklar için ise 720 USD’dir (Battle, 2015:13). 2016 yılının Temmuz ayında Kanada Hükümeti, Kanada Çocuk Vergi Yardımı’nı, Ulusal Çocuk Yardımı Ekini ve Evrensel Çocuk Bakımı Yardımını yeni bir Kanada Çocuk Yardımı ile değiştirmiş, miktarlar 0-5 yaş arası çocuklar için yıllık en yüksek 6496 CAD, 6-17 yaş arası çocuklar için ise 5481 CAD’dır (OECD, 2019d:14,15).

Ülkede 1971 yılından itibaren gelir vergisi matrahından çocuk bakım giderlerinin belirli bir miktarını düşme hakkı tanımıştır (Department of Finance, 1971, 2010'dan aktaran Malanik, 2015:6). 2001 yılı itibarıyla bu indirim sınırları; anne ve babadan geliri düşük olanının gelirinin üçte ikisini aşmayacak şekilde, 0-6 yaş grubundaki çocuklar için 7.000 CAD, 7-16 yaş grubundaki çocuklar için 4.000 CAD olarak belirlenmiştir (OECD, 2002:8; OECD, 2005:21). 1993 yılından itibaren bu konuda ailelere alternatifler sunulmuş, vergi indiriminden faydalanmak istemeyen ve belirli bir gelir seviyesinin altında olan ailelere 0-17 yaş grubundaki çocuklar için doğrudan nakit desteği verilmiştir (MacDonald ve McInturff, 2015:45). 2007 yılında ise federal devlet, 0-17 yaş grubundaki çocuklar için 2.000 CAD tutarında yeni bir vergi kredisi uygulaması başlatmıştır (Battle, 2015:7). 2015 yılı rakamlarıyla birinci çocuk için Kanada çocuk vergi kredisi 3.750 USD olarak belirlenmiştir (Battle, 2015:16). 2019 yılı verilerine göre ise anne ve babadan geliri düşük olanının gelirinin üçte ikisini aşmayacak şekilde, 0-6 yaş grubundaki çocuklar için 8.000 CAD, 7-16 yaş grubundaki çocuklar için 5.000 CAD olarak belirlenmiştir (OECD, 2019d:25). Bunun dışında ailelerin çocuk bakımı için aldığı mal ve hizmetlere tüketim vergisi muafiyeti getirilmiştir (Malanik, 2015:5).

Ülkede 2015 yılı rakamları ile 0-6 yaş arasındaki her çocuk için yapılan tüm yardımların toplamı en fazla 5.670 USD olarak gerçekleşmekte, ailenin geliri net olarak en az 137.000 USD olduğunda ise yardım toplamı 1.363 USD'ye düşmektedir (Battle, 2015:19,20).

Kanada'da kadın ve erkeklerin yarısından daha fazlası esnek çalışma imkânına sahiptir (Ferrer ve Gagne, 2006 ve OECD, 2007'den aktaran OECD, 2016a:4). Ülkede özellikle kadınlarda 1980 yılından beri yarı zamanlı çalışma oranındaki artış tam zamanlı çalışma oranındaki artıştan daha yüksektir (Statistics Canada, 1997'den aktaran; Higgins vd, 2000:17).

2. 6. Rusya Örneği

Rusya'da doğurganlığın ve nüfus artış hızının oldukça düşmesi sonucu 2007 yılında "Rusya Federasyonu Demografi Politikası Konsepti-2025" düzenlemeleri ile (Kemaloğlu, 2016:5) izin ve kamu mali yardımları konusunda yeni adımlar atılmıştır. 2000'li yıllarla birlikte, annelere doğumdan önce 70 gün ve doğumdan sonra 70 gün ücretli izin hakkı verilmiştir (ILO, 2010:15). Ülkede çalışan anneler çocukları 3 yaşına gelinceye kadar çocuk bakım izni hakkı kullanabilir (OECD, 2018:25). Çocuğun 18 aydan 3 yaşına kadar olan döneminde her anneye 2018 yılı rakamlarıyla aylık 50 RUB kreş yardımı verilmektedir (OECD, 2018:25). Ülkede 2000-2004 yılları arasında sayısı 3.500 olan kreşlerden faydalanan çocukların sayısı 58.000 olarak belirlenmiştir (Taratukhina vd, 2006:7). Kreşlerin büyük bir kısmının finansmanı yerel yönetimler tarafından karşılanmış, 2006 yılı rakamlarıyla her çocuk için 21.000 Ruble (RUB) harcama yapılmıştır (Taratukhina vd, 2006:7,22). Federal düzeyde ebeveynlerin ödediği ücret günlük bakım maliyetinin yüzde 20'sini geçmemektedir (OECD, 2018:32).

Ailelere doğumdan itibaren 18 ay boyunca verilen devlet desteği 2006 yılında tanıtılan Demografik Gelişim Konsepti paketi ile iki kattan fazla artırılmış, analık izni sırasında normal ücretin en az yüzde 40'ının verilmesi kararı alınmış, "Analık Sermayesi" uygulaması ile de en az iki çocuğu olan annelere belirli alanlarda kullanılmak şartıyla yıllık 250.000 RUB kredi desteği verilmesi uygulaması başlatılmıştır (Putin'in 10 Mayıs 2006 tarihinde "Rusya Federasyonu Federasyon Konseyi'ne Konuşması"ndan aktaran; Demirtepe ve Has, 2014:39,40). 1 Ocak 2017 itibarıyla rakam 453.026 RUB'a yükseltilmiştir (OECD, 2018:26). 1 Ocak 2018'den itibaren yeni aile yardımları yürürlüğe girmiş, çocuk tam zamanlı eğitimde ise 18, aksi halde 16 yaşına kadar çocuk yardımı almaya hak kazanmış, miktarlar bölgelere göre değişiklik göstermiştir (OECD, 2018:22).

Rusya'da çocuk sahibi olmayı teşvik edici nitelikte vergi tedbirleri de alınmıştır. Ebeveynlerin vergi matrahından 2005 yılında her çocuk için düşülen 300 RUB'lik meblağ Ocak 2009'da 1.000 RUB'ye yükseltilmiş, 2012'de ise indirim ilk iki çocuk için 1.400 RUB, üçüncü ve sonraki çocuklar için 3.000 RUB olarak belirlenmiştir (Elizarov ve Levin, 2015:16). Bu uygulama 2018 yılında da devam etmiştir (OECD, 2018:35).

Ülkede 14 yaşın altında çocuğu olan anne ve babalar yarı zamanlı çalışma hakkına sahiptir (Fagan vd, 2014:74). Aynı zamanda, birlikte yaşayan ebeveynlere çocukları 3 yaşına gelinceye kadar, yalnız yaşayan ebeveynlere ise çocukları 5 yaşına gelinceye kadar ancak yazılı izinleri alınmak kaydıyla fazla mesai ve iş seyahati görevleri verilebilmektedir (Sinyavskaya, 2017:348).

3. POLİTİKA UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Aşağıda çalışmadaki veriler çerçevesinde ülkelerin politika uygulama sonuçlarını analiz ederken kullandığımız ve OECD Aile Veritabanı'ndan (OECD Family Database) çektiğimiz "Ailelere Yönelik Devletin Nakit ve Hizmet cinsinden Yaptığı Harcamaların ve Vergi Teşviklerinin GSYH'ya Oranı" verilerinin, izin verilerinin, kadın ve anne istihdam oranı verilerinin kapsamını açıklamak gerekmektedir. Nakit ve hizmet şeklindeki iki harcama türü de ülkelerin istatistik ofislerinin verilerinden alınan bütçe tahsislerinin rakamlarını yansıtmakta olup nakit şeklinde yapılan kamu harcamaları; çalışan ebeveynlere periyodik olarak ödenen çocuk yardımı, tek seferlik veya taksit şeklinde verilen doğum yardımı, izin kullanımı sırasında verilen ödemeler, çocuk belirli bir yaşa gelinceye kadar ödenen çocuk bakım yardımı ve belirli eğitim desteklerini (Japonya tek ebeveyn ile yaşayan çocuklar için yapılan nakit yardımlarını ayrı bir kategori olarak ele almaktadır), hizmet şeklinde yapılan kamu harcamaları; okul öncesi bakım ve eğitim kurumlarının doğrudan finansmanını, çocuk bakımı yardımını ve evde bakım yardımını kapsamakta, bazı ülkelerde yardımlar mahalli idareler tarafından, bazılarında ise merkezi yönetim ve mahalli idare işbirliği çerçevesinde verilmektedir (OECD, 2019b:1,2,3). Vergi teşvikleri ise ülkelerin vergi kurumlarının tahmini rakamlarına dayanan vergi istisna, indirim ve kredilerini kapsamaktadır (OECD, 2019b:1,2). Ulusal ve/veya federal izin süresi verileri, ebeveynlerin özel sektördeki izin kullanım koşullarını taşıdığı varsayılarak ailedeki birinci doğum için verilen izin sürelerini haftalar bazında yansıtmakta, hafta 5 işgünü olarak kabul edilmektedir (OECD, 2019c:7,8). Ülkelerin bir kısmında ebeveyn ve bakım izin hakları her ebeveyn için ayrı ayrı verilirken diğerlerinde izni paylaşmak kaydıyla ebeveynlere birlikte ve toplu olarak verilmektedir (OECD, 2019c:5). Yine ülkelerin bir kısmında ebeveyn izni kullanan anneler çalışıyor kabul edilirken diğerlerinde kabul edilmemekte, ülkelerin bir kısmında çocukla aynı evi paylaşanlar ebeveyn sayılırken diğerlerinde bu şart aranmamakta ve bağımlı çocukların kanuni yaş sınırları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (OECD, 2015c:4). Tüm bu hususlar ülkelerarası karşılaştırmanın sağlığını etkileyebilen hususlardır.

Tabii ki kişilerin çocuk sahibi olma kararları üzerinde sadece ekonomik faktörler etkili değildir. Aslında üreme kararlarını ilk, direkt ve yüksek seviyede belirleyen faktörler biyolojik ve davranışsal faktörlerdir (Bongaarts, 1978:125; Eryurt, 2005:68). Bu faktörlere örnek olarak bir toplumdaki evlilik oranı, kürtaj uygulaması, kontraseptif yöntem kullanımının yasal sınırları ve yaygınlığı ve emzirme süresi verilebilir (Bongaarts, 1978,125). Evlilik oranı ve doğurganlık hızı arasında pozitif yönlü bir ilişki, kürtaj ve doğum kontrolü uygulamalarının serbestliği ile doğurganlık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle aşağıda ülkelerin kamu mali teşvik politikalarının doğurganlık davranışı üzerindeki etkileri değerlendirilirken analizin daha sağlıklı olması için bağımsız değişkenler olarak, biyolojik ve davranışsal faktörlerden evlilik oranı, kürtaj serbestisi ve modern kontraseptif yöntem kullanımının oranı da analize dahil edilmiştir. Ekonomik faktörler dışında üreme kararlarını ikincil seviyede etkileyen diğer faktörler ise etnik, sosyal, kültürel ve dini faktörlerdir (Eryurt, 2005:68; Murat, 2006:267). Bu konu hakkında Tümertekin ve Özgüç; ölümlerin aksine doğumların yönetilebilir bir takım toplumsal, ekonomik, siyasal, fizyolojik ve psikolojik faktörler tarafından belirlendiği hakkında görüş bildirmiştir (Tümertekin ve Özgüç, 2016:231). Örneğin; aile tavsiyesi ya da arkadaşların çocuk sahibi olmasından etkilenecek çiftlerin çocuk sahibi olmaya karar vermesine "sosyal çarpan" denilmektedir (Feyrer vd, 2008:5). Ancak ülkeler çapında etnik, sosyal, kültürel ve dini faktörler ilgili sayısal verilere zor ulaşıldığından bu faktörler analize dahil edilmemiştir. Becker ise 1960'da yayımladığı "An Economic Analysis of Fertility" isimli eserinde ekonomik faktörlerin kişilerin üreme davranışlarını oldukça etkilediğini belirtmiştir (Becker, 1960:231).

Analizde bağımlı değişken olarak nüfus artışının çok önemli bir göstergesi kabul edilen TDH alınmıştır.

3.1 Avustralya'da Politika Uygulama Sonuçları

Aile planlaması uygulaması bulunan Avustralya'da 2000'li yıllarla birlikte isteğe bağlı kürtaj uygulaması da serbest bırakılmıştır (UN, 2014:27). 1995-2017 yılları arasında 15-49 yaş arası kadınlarda modern kontraseptif kullanma yaygınlığı yüzde 60'ın üzerinde seyretmekle birlikte kullanım 2002-2009 yılları arasında azalmıştır (UN, 2020). Ülkede 1995 yılında kaba evlilik oranı binde 6,1 iken günümüze doğru bir miktar azalış göstererek 2017 yılında binde 4,6 olarak gerçekleşmiştir (OECDg). Ülkede 1995-2017 yılları arasında aile planlaması faaliyetlerinin devam etmesi, 2000'li yıllarla birlikte isteğe bağlı kürtaj serbestisinin bulunması ve kaba evlilik oranının da yıldan yıla azalması sonucu TDH'nin azalması beklenir. Ancak ülkede TDH 2002 ve 2008 yılları arasında artmış, 1,76'dan

1,98'e çıkmıştır (WBa). Bu artışta esnek çalışma düzenlemelerinin yanında kamunun mali teşviklerinin etkili olması muhtemeldir. Çünkü ailelere yönelik hizmet şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 2001 yılından 2015 yılına kadar artış gösterip % 0,63'den % 0,92'e çıkmıştır (OECDf). 1995-2017 yılları arasında ailelere yönelik nakit şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı ise 2000-2003 yılları arası dışında azalış göstermiş %2,14'den 1,40'a düşmüştür (OECDf). Ancak oran hala hizmet şeklindeki kamu harcamalarının payının üzerindedir. Tüm bunlara ek olarak 2001 ve 2009 yılları arasında yüksek seyreden vergi teşviklerinin de doğurganlık hızı artışı üzerinde etkili olması muhtemeldir (OECDf). Ülkede kadınların işgücüne katılım oranı da 1995 yılında yüzde 64,1 iken 2017 yılında yüzde 72,34 olmuştur (WBb).

3. 2. Japonya'da Politika Uygulama Sonuçları

Aile planlaması uygulaması bulunan Japonya'da analiz dönemi içerisinde isteğe bağlı kürtaj uygulaması yasaktır (UN, 2014:21). 1995-2017 yılları arasında 15-49 yaş arası kadınlarda modern kontraseptif kullanma yaygınlığı günümüze doğru azalmıştır (UN, 2020). Ülkede 1995 yılında kaba evlilik oranı binde 6,4 iken günümüze doğru azalış göstererek 2017 yılında binde 4,9 olarak gerçekleşmiştir (OECDg). Ülkede 1995-2017 yılları arasında isteğe bağlı kürtajın yasak olması ve kontraseptif kullanımının azalması TDH'ı arttırıcı, kaba evlilik oranının azalması TDH'ı azaltıcı niteliktedir. Ülkede TDH 2006 ve 2015 yılları arasında artmış, 1,32'den 1,45'e çıkmıştır (WBa). Kürtaj yasağının geçmişte de var olduğu düşünüldüğünde bu artışta kamunun mali teşviklerinin ve izin düzenlemelerinin etkili olması muhtemeldir. Çünkü ailelere yönelik nakit şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 1997'den 2011 yılına kadar yaklaşık 4 kat artıp yüzde 0,2'den yüzde 0,74'e çıkmış, hizmet şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 2001 yılından 2017 yılına kadar artış gösterip yüzde 0,4'ten 0,93'e çıkmıştır (OECDf). Ülkede annelere yönelik ücretli toplam izin hakkı 58 hafta, 2010 yılından itibaren babalara yönelik ücretli izin hakkı 52 haftadır (OECDh). Tüm bunlara ek olarak 2001 ve 2009 yılları arasında ailelere yönelik vergi teşviklerinin GSYİH'ya oranının da yüzde 0,40'dan yüzde 0,51'e çıkması da TDH'ın artması üzerinde etkili olabilir (OECDf). Ancak özellikle Avustralya, Fransa, Danimarka ile kıyaslandığında TDH Japonya'da hala düşük seviyededir. Bunda Japonya'daki ailelere yönelik kamu mali teşviklerinin genel oranının bu ülkelere göre oldukça düşük olmasının ve esnek çalışma düzenlemelerinin oturmamasının etkisi bulunmaktadır. Anne çalışma oranı da yükselmiş olsa da bu ülkelerle karşılaştırıldığında hala düşük seviyededir.

3. 3. Danimarka'da Politika Uygulama Sonuçları

Ülkede 1995-2017 döneminde aile planlaması doğrudan desteklenmiş, kadınlarda modern kontraseptif kullanımı yüksek seviyelerde seyretmiş, isteğe bağlı kürtaj serbest tutulmuş ve kaba evlilik oranı da değişim göstermekle birlikte genel olarak azalmıştır (UN, 2014:22-32; UN, 2020; OECDg). Bu durumda TDH'ın genel olarak düşük seyretmesi beklenebilir. Oysa TDH seçili bazı ülkelere göre yüksek seviyede olup 2003-2008 döneminde de artmış, 1,76'dan 1,89'a çıkmıştır (WBa). TDH'ın genel olarak yüksek seviyede olması izin sürelerinin uzunluğu ve kamu yardımlarının yüksekliği ile ilgilidir. 1995-2017 yılları arasında ülkede nakit cinsinden kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı bir miktar azalsa da ortalama olarak 1,50 seviyesinde seyretmiş, hizmet cinsinden kamu harcamalarının oranı ise artış göstererek 1,97'den 2011 yılında 2,42'ye çıkmıştır (OECDf). Görüldüğü gibi çocuk bakım hizmeti konusunda iyi politikalar uygulanan Danimarka'da hizmet cinsinden kamu yardımlarının GSYİH'ya oranı nakit cinsinden yardımlara göre daha fazladır. Aynı zamanda Danimarka seçili ülkeler içinde hizmet cinsinden kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı en yüksek olan ülkedir (OECDf). Bu durum çocuk bakımı konusunda çalışan ebeveynlere oldukça kolaylık sağlamaktadır. Kaldı ki ülkede kadınların istihdam oranı oldukça yüksek olup 1995-2015 yılları ortalaması yüzde 75,37'dir (WBb).

3. 4. Fransa'da Politika Uygulama Sonuçları

İsteğe bağlı kürtaj serbestisi bulunan ve 2005 yılından itibaren aile planlamasına destek veren ülkede kadınların modern kontraseptif kullanma yaygınlığı da yıldan yıla artmış ve kaba evlilik oranı sürekli düşmüştür (UN, 2014:24-34; UN, 2020; OECDg). Bu gelişmelere bağlı olarak TDH'ın düşük olması beklenebilir. Ancak Fransa'da TDH yüksek olup 1995'de 1,74 olan oran 2010 yılında 2,03 olmuştur (WBa). Pronatalist söylemle birlikte Fransa'da annelere tanınan izin süreleri 2004 yılından sonra artmış (OECDh), özellikle hizmet cinsinden kamu transferlerinin GSYİH'ya oranı yükselerek, 1997 yılında yüzde 1,13'den 1998 yılında yüzde 1,79'a çıkmış ve 2005 yılına kadar yüksek seviyede seyretmiştir (OECDf). Nakit cinsinden kamu transferlerinin GSYİH'ya oranı 2006 yılında keskin bir artış

göstererek yüzde 1,35'den yüzde 1,69'a çıkmış ve 2009 yılına kadar bu seviyede seyretmiş, tüm bunlara ek olarak ailelere yönelik vergi teşvikleri verilmiş ve esnek çalışma hakları tanınmıştır (OECDf). Ülkede 0-2 yaş çocuğu olan 15-64 yaş arasındaki kadınların çalışma oranı da yaklaşık yüzde 60'dır (OECDb).

3. 5. Kanada'da Politika Uygulama Sonuçları

Aile planlaması uygulaması bulunan Kanada'da isteğe bağlı kürtaj uygulaması serbesttir (UN, 2014:27). 1995-2017 yılları arasında 15-49 yaş arası kadınlarda modern kontraseptif kullanma yaygınlığı günümüze doğru artmıştır (UN, 2020). Ülkede 1995 yılında kaba evlilik oranı binde 5,5 iken 2008 yılında binde 4,4 olarak gerçekleşmiştir (OECDg). Tüm bu sayılan unsurlar TDH'ı azaltıcı niteliktedir. Ancak ülkede TDH 2001 ve 2008 yılları arasında artmış, 1,51'den 1,68'e çıkmıştır (WBa). Bu artışta kamunun mali teşviklerinin, izin ve esnek çalışma düzenlemelerinin rolünün olması muhtemeldir. Çünkü ailelere yönelik nakit şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 2000'de 0,74 iken 2009 yılına kadar artmış ve 1,09 olmuş, hizmet şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı 1999 yılında 0,14 iken 2015 yılına kadar artmış ve 0,23 olmuştur (OECDf). Ülkede annelere yönelik ücretli toplam izin hakkı 2001 yılında yaklaşık 2 kat artarak 52 hafta olmuştur (OECDh).

Ancak Kanada'da da ailelere yönelik kamu mali teşviklerinin genel oranı Danimarka, Fransa ve Avustralya'ya göre oldukça düşüktür. TDH'da bu ülkeler ile kıyaslandığında daha düşük seviyededir.

3.6 Rusya'da Politika Uygulama Sonuçları

Rusya'da devletin ailelere yönelik yaptığı kamu harcamaları ve vergi teşviklerinin GSYİH'ya oranı verilerine OECD'de yıl bazında ulaşılamadığı için sayısal verilerle analiz yapmak mümkün değildir. Ancak yukarıda bahsedilen hane başına ve çocuk başına verilen teşvik verilerinden yola çıkarak Rusya'da 2000'li yıllarla birlikte kamunun çocuklu aileler için periyodik ve tek seferlik nakit yardımlarını, devlet tarafından finansmanı desteklenen kreş sayısını, vergi teşviklerini arttırması ve annelerin izin haklarının iyileştirilmesi ile TDH'ın 2006 yılından itibaren önemli ölçüde arttığını söyleyebiliriz. Öyle ki, TDH 1995 yılında 1,33 iken 2000 yılına kadar daha da düşerek 1,19 seviyesine gelmiş, 2000 yılından sonra ise artarak 2015 yılında 1,75 seviyesine ulaşmıştır (WBa).

Anlaşıldığı üzere Avustralya, Japonya, Danimarka, Fransa, Kanada ve Rusya'nın 1990'lı yıllarda TDH'ı oldukça azalmış ve bu durum nüfuslarının yaşlanmasına yol açmıştır. Bu ülkeler nüfuslarının yaşlanmasının ekonomik kalkınma üzerindeki olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek amacıyla doğurganlık hızlarının artmasını teşvik eden bir takım mali politikalar uygulamışlardır.

Bulgulara göre tüm ülkelerde mali teşviklerin arttığı dönemlerde TDH'ın da bir miktar arttığı görülmüştür. Ancak TDH'ı arttırmaya yönelik mali teşvikleri hem miktar hem de tür olarak arttıran, çocuk bakımına yönelik özellikle hizmet cinsinden kamu yardımlarını arttıran, bu politikaları güvenceli esnek istihdam ve izin politikaları ile destekleyen ve doğurganlık hızının artmasının özellikle kadının yaşamdaki her rolünü gerçekleştirebilecek imkânın verilmesi ile sağlanacağını idrak eden Fransa ve Danimarka gibi ülkelerde TDH daha yüksek seviyelerde seyretmiştir. Dolayısıyla TDH'ı arttırmak isteyen ülkelerin ailelere yönelik nakit cinsinden yardımların miktarını arttırmaları, gece hizmet veren çocuk bakım merkezleri kurmaları, gündüz ve gece hizmet veren bakım merkezlerinin maliyetlerinin bir kısmını ailelerin üzerinden almaları, ücretli ebeveyn izni haklarını hem anneye hem babaya tanımaları ve güvenceli esnek çalışma modellerini uygulamaya koymaları gerekmektedir.

SONUÇ

Doğurganlığın azalmasına bağlı olarak nüfusu yaşlanmaya başlayan birçok ülke, bu gelişmenin olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek için nüfusun doğurganlık hızını arttırmak istemektedir. Ancak ülkelerin bu ihtiyacı, ailelerin gerçekleriyle çoğu zaman uyuşmamaktadır. Çünkü çocuk sahibi olmak ailelere birçok maliyet yüklemekte böylelikle aile hayatı yaşamın diğer alanları üzerinde gerilim yaratmaktadır. Bu nedenle mali politikalar çerçevesinde bu devletler, günümüzde çocuk yapma kararı üzerinde en etkili faktör olan ekonomik faktörü göz önüne alarak vatandaşlarının daha fazla çocuk sahibi olması için kamu mali teşvikleri sağlayarak çocuk sahibi olmanın maliyetini ebeveynler ile paylaşmaya çalışmaktadır. Bu teşvikler; analık, babalık ve ebeveyn izni artışları ve/veya iyileştirmeleri, çocuk bakımı için hizmet sunumu, çocuklar için nakdi yardım verme ve vergi kolaylıkları sağlama şeklindedir.

Avustralya, Japonya, Kanada, Fransa, Danimarka ve Rusya bu ülkeler arasındadır. Danimarka ve Fransa’da ailelere yönelik uygulanan politikalar bu ülkelerin sosyal refah devleti kimliğini ön plana çıkarmaktadır. Uzun izin süreleri ve yeterli mali teşvik politikaları esnek çalışma politikaları ile bir araya geldiğinde bu ülkelerde hem TDH hem de kadın istihdamı diğer seçili ülkelere göre yüksek düzeyde seyretmiştir. Böylelikle kadınlar ne kariyerlerinden ne de çocuklarından mahrum kalmışlardır. Aynı zamanda kadınların istihdamda kalması aile gelirine katkıda bulunarak çocuk yetiştirmeyi kolaylaştırmaktadır.

Avustralya’da ebeveyn izni bulunmamakla birlikte esnek çalışma düzenlemeleri iyileştirildiği ve özellikle bebek bonusu programı ile kamunun nakit ve hizmet şeklindeki kamu harcamalarının GSYİH’ya oranı yükseltildiği için TDH artmıştır. Fransa ve Danimarka’da uygulanan politikalar ile Avustralya’da uygulanan politikalar arasındaki en belirgin farklar Avustralya’da izin sürelerinin ve hizmet cinsinden kamu transferlerinin Fransa ve Danimarka’daki kadar gelişmemiş olmasıdır.

Japonya’da uygulanan politikalar da TDH’ı çok fazla olmasa da bir miktar arttırmıştır. Ancak durum Avustralya, Danimarka ve Fransa’daki gibi değildir. Çünkü Japonya’da kültüre bağlı olarak bireylerin çalışma koşulları hala ağır olup, esnek çalışma uygulaması tam oturmamış, babalara yönelik izin hakları da ancak 2010 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır. Ayrıca Japonya’da kamunun mali teşviklerinin GSYİH’ya oranı da bu ülkelere göre oldukça düşüktür. Dolayısı ile genel olarak TDH da bu ülkeye göre daha düşüktür.

Kanada’da 2000’li yıllarla birlikte ebeveyn izinlerinin iyileştirilmesi, nakit ve hizmet cinsinden yardımların artırılması ve esnek çalışma düzenlemeleri ile TDH 2001 yılından itibaren küçük bir miktar yükseltilmiştir. Mali politikalar açısından Kanada’nın durumu Japonya ile benzerlik göstermektedir. Ailelere yönelik nakit ve hizmet cinsinden kamu harcamalarının GSYİH’ya oranı 2000’li yılların başından itibaren artış gösterse de çok yüksek olmamıştır. TDH da 2001-2008 yılları arası artsa da Avustralya, Fransa ve Danimarka’daki kadar yüksek değildir.

2000’li yıllarla birlikte Rusya pronatalist uygulamalarla TDH’ı epey arttırmıştır. İzin haklarının iyileştirilmesinin yanında çocuklara yönelik aylık nakit destekleri, tek seferlik toplu doğum yardımları, çocuk bakım hizmetleri ve vergi teşvikleri ile özellikle 2006 yılı ile birlikte TDH’da bir artış ortaya çıkmıştır. Rusya’da TDH kısa süre içerisinde çok fazla yükselmiştir.

Bu gerçeklerden yola çıkarak teşvik politikalarının doğurganlık üzerindeki etkisinin zayıf olduğu ülkeler nüfuslarının yaşlanmasını önlemek için başarılı bir politika karması belirlemelidir. Politika karması özellikle kadın istihdamını azaltmadan ve üreme haklarına müdahale etmeden doğurganlığı arttırabilmeye odaklanmalıdır. Bunun için anneye destek verecek şekilde babanın çocuk bakım ve yetiştirilmesindeki rolünün artırılması için iki ebeveyni de kapsayacak ve yeterli ebeveyn izin süreleri oluşturulmalı, çocuk sahibi olmanın doğrudan maliyetini azaltacak nakit, fırsat maliyetini azaltacak çocuk bakımı için hizmet cinsinden kamu transferleri yapılmalı ve vergi teşvikleri verilmelidir. Başarılı politika karmasının tamamlanması için güvenceli esnek çalışma biçimi en azından çocuğun belli bir yaşına kadar her iki ebeveynin talep edebileceği bir çalışma biçimi haline getirilmelidir. Kürtajın ya da kontraseptif yöntem kullanımının kısıtlanması uygulamaları gibi direkt müdahalelerin ise Japonya örneğinde görüldüğü üzere doğurganlığın arttırılması üzerinde her zaman etkili olmadığı açıkça görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, L. (1998). Dünyada ve Türkiye’de Nüfus Analizleri. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*. (25):119-309. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/101080>, (28.03.2017).
- Alçin Şahintürk, D. (2020). *Dünyada ve Türkiye’de Nüfus Artışını Teşvik Eden Kamu Mali Politikalarının Analizi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Andreev, K., Kantorova, V. ve Bongaarts, J. (2013). *Demographic Components of Future Population Growth*. United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division, Technical Paper 3. New York: United Nations, <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-3.pdf>, (13.12.2016).
- Başar, E. (2013). *Demografiye Giriş*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Battle, Ken. (2015). Child Benefits in Canada-Politics Versus Policy. *Renewing Canada’s Social Architecture, Research 7*, Caledon Institute of Social Policy, Canada, <https://maytree.com/wp-content/uploads/1074ENG.pdf>. (17.06.2018).

- Beaujot, R., Ravanera, Z. ve Du, C. J. (2012). Family Policies in Quebec and The Rest of Canada: Implications for Fertility, Child Care, Women's Paid Work and Child Development Indicators, <http://epc2012.princeton.edu/papers/120201>. (19.07.2017).
- Becker, S. G. (1960). An Economic Analysis of Fertility. *Demographic and Economic Change in Developed Countries*, (Ed: George B. Roberts), Columbia University Press. <https://www.nber.org/chapters/c2387.pdf>. (13.01.2017).
- Bongaarts, J. (1978). A Framework for Analyzing the Proximate Determinants of Fertility. 105-132. https://pdfs.semanticscholar.org/27f8/2c7d2600f97014a116a8cada9a84c3867e69.pdf?_ga=2.207718034.1465503211.1596606535-831174121.1586723074. (24.08.2019).
- Commaille, J. (1991). "Fransa" (Çev. Mehmet Yazgan), *Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası*, (Ed:W. Dumon), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- D'addio, A. C. ve D'erciole, M. M. (2005). *Trends and Determinants of Fertility Rates in OECD Countries: The Role of Policies*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers 27. France: OECD. <http://www.oecd.org/social/family/35304751.pdf>, (29.08.2017).
- Deliktaş, E. (2001). "Malthusgil Yaklaşımdan Modern Ekonomik Büyümeye", *Ege Akademik Bakış*, 1/1, 92-114.
- Demirtepe, M. T. ve Has, K. (2014). *Rusya'nın Demografik Yapısındaki Değişim ve Nüfus Politikaları*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Rapor (20), SN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti, Ankara.
- Elizarov, V. ve Levin, V. (2015). *Russian Federation Aging Project-Family Policies in Russia: Could Efforts to Raise Fertility Rates Slow Population Aging?*. WorldBank Group, <http://documents.worldbank.org/curated/en/257131468000013801/pdf/99503-WP-P143700-PUBLIC-Box393204B-Family-Policies-in-Russia-final-cover.pdf>. (18.09.2018).
- Eryurt, M.A. (2005). Türkiye'de Doğurganlığı Belirleyen Ara Değişkenler: Yakın Döneme Bakarken, *Nüfusbilim Dergisi*, 27,67-84. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213575>. (28.12.2021).
- European Commission. (2002). *Feasibility Study on The Availability of Comparable Child Care Statistics in The European Union*, Lüksemburg: Office for Official Publications of the European Communities. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5816429/KS-CC-02-001-EN.PDF/7219da52-3fbe-4a4b-9664-a12efc54ec3f>. (30.08.2016).
- Fagan, C., Norman, H., Smith, M. ve Gonzalez Menendez, M.C. (2014). *In Search of Good Quality Part-time Employment*, Condition of Work and Employment Series 43. Geneva: ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_237781.pdf. (25.04.2018).
- Feyrer, J., Sacerdote, B. ve Stern, A.D. (2008). Will the Stork Return to Europe and Japan? Understanding Fertility Within Developed Nations. *Journal of Economic Perspectives* 22(3), 3-22. <https://www.nber.org/papers/w14114.pdf>. (02.02.2016).
- Guest, R. ve Parr, N. (2011). The Contribution of Recent Increases in Family Benefits to Australia's Early 21st Century Fertility Increase: An Empirical Analysis. *Demographic Research* (25), 215-244. <https://www.demographic-research.org/volumes/vol25/6/25-6.pdf>. (09.08.2016).
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) (2019), 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Elma Teknik Basım Matbaacılık Ltd. Şti, Ankara.
- He, W., Goodkind, D. ve Kowal, P. (2016). *An Aging World:2015-International Population Reports*, Washington DC: United States Census Bureau. <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2016/demo/p95-16-1.pdf>, (30.04.2018).
- Higgins, C., Duxbury, L. ve Johnson, K.L. (2000). Part-Time Work for Women: Does It Really Help Balance Work and Family?. *Human Resource Management*, 39(1),17-32. <https://wall.oise.utoronto.ca/inequity/9higgins.pdf>. (06.06.2017).

- International Labour Organization (ILO) (2010), *Maternity at Work-A Review of National Legislation-Findings From the ILO Database of Conditions of Work and Employment Laws*, International Labour Office, Geneva. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_124442.pdf. (10.10.2018).
- Ishii, C. (2008). Japan's Demographic Future and Policy Directions. *Pacific News*, (29), 18-21. http://pacific-geographies.org/wp-content/uploads/sites/2/2017/06/pn29_ishii.pdf. (08.08.2016).
- Kemaloğlu, İ. (2016). "21. Yüzyılın Başında Rusya Federasyonu", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (III) 2, 1-14.
- Koç, İ., Eryurt, M. A., Adalı, T. ve Seçkiner, P. (2009). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü, Doğurganlık, Aile Planlaması, Anne-Çocuk Sağlığı ve Beş Yaş Altı Ölümlerdeki Değişiklikler:1968-2008*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TurkiyeninDemografikDonusumu_220410.pdf, (01.02.2019).
- Köppen, K. (2006). Second Births in Western Germany and France. *Demographic Research* (14), 295-330. <https://www.demographic-research.org/volumes/vol14/14/14-14.pdf>. (08.08.2017).
- Letablier, M. T. (2003). Fertility and Family Policies in France. *Journal of Population and Social Security (Population)* (1), 245-261. http://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2003_6/9.Letablier.pdf. (04.12.2017).
- Ma, L. (2009). Social Policy and Childbearing Behavior in Japan Since the 1960s. An Individual Level Perspective. *Stockholm Research Reports in Demography* (10). Stockholm University Demography Unit. https://www.suda.su.se/polopoly_fs/1.295395.1473146783!/menu/standard/file/SRRD_2009_10.pdf. (10.10.2017).
- MacDonald, D. ve McInturff, K. (2015). Family Policies For The Way We Live Now. Our Schools/Our Selves. 39-52. https://www.policyalternatives.ca/sites/default/files/uploads/publications/National%20Office/2015/09/OS120_Summer2015_Family_policies.pdf, (24.07.2017).
- Malanik, C. (2015). *How Much Does the Federal Government Spend on Child Care and Who Benefits?* Canada: Office of The Parliamentary Budget Officer. http://pbo-dpb.gc.ca/web/default/files/files/files/Child_Care_EN.pdf. (01.01.2018).
- Murat, S. (2006). *Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. <https://docplayer.biz.tr/1977901-Istanbul-ticaret-odasi-dunden-bugune-istanbul-un-nufus-ve-demografik-yapisi-hazirlayan-prof-dr-sedat-murat.html>. (12.03.2020).
- Nakazato, H. ve Nishimura, J. (2017). "Japan". *13th International Review of Leave Policies and Related Research 2017*, (Ed: Sonja Blum, Alison Koslowski, Peter Moss), https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final2.pdf. (12.12.2019).
- Neyer, G. (2003). Family Policies and Low Fertility in Western Europe. *MPIDR Working Paper*. (021), 1-63. <https://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2003-021.pdf>. (12.04.2017).
- Piano, M. (2014). Are We Ready for Universal Childcare in Canada?, Canada 2020 Analytical Commentary. (6). <http://canada2020.ca/wp-content/uploads/2014/01/Canada-2020-Analytical-Commentary-No.-6-Universal-childcare-Jan-29-2014.pdf>. (02.02.2022).
- Pison, G. (2009). Population Ageing Will be Faster in The South Than in The North. *Population & Societies*. (457). Institut National d'études Demographiques. https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/19125/pesa457.en.pdf, (08.07.2017).
- Population Statistic of Japan 2008. <http://www.ipss.go.jp/p-info/e/psj2008/PSJ2008-01.pdf>, (01.01.2018).
- Retherford, R. D. ve Ogawa, N. (2005). Japan's Baby Bust: Cause, Implications, and Policy Responses. *Population and Health Series* (118), 1-44. Hawaii: East-West Center Working Papers. <http://hdl.handle.net/10125/3757>. (02.02.2017).
- Robson, A. (2009). *How Much Do We Actually Spend on Early Childhood? A Review of International Comparisons and the OECD's Starting Strong II*. Institute of Public Affairs. https://ipa.org.au/wp-content/uploads/archive/1255065925_document_robson-startingstrong.pdf, (20.02.2020).

- Sinyavskaya, O. (2017). "Russian Federation", 13th International Review of Leave Policies and Related Research 2017, (Ed: S. Blum, A. Koslowski, P. Moss). https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final2.pdf. (12.12.2019).
- Soren, J. ve Öğretir, İ. (1991). "Danimarka", *Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası* (Ed: W. Dumon), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Stewart, J. (2007). An Investigation into Japan's Population: The Current State of Decline. Portland State University. *Geography Masters Research Papers*. (17),1-19. https://pdxscholar.library.pdx.edu/geog_masterpapers/17/?utm_source=pdxscholar.library.pdx.edu%2Fgeog_masterpapers%2F17&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages. (07.07.2018).
- Suzuki, T. (2006). Fertility Decline and Policy Development in Japan. *The Japanese Journal of Population*. 4 (1), 1-32. http://www.ipss.go.jp/webj-ad/WebJournal.files/population/2006_3/suzuki.pdf. (18.09.2018).
- Taratukhina, M.S., Polyakova, M.N., Berezina, T.A., Notkina, N.A., Sheraizina R.M. ve Borovkov, M.I. (2006). Early Childhood Care and Education in the Russian Federation. *United Nations, 2007/ED/EFA/MRT/PI/29*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000149142_eng. (09.09.2017).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECDa). Family Database Public Policies for Families and Children. http://www.oecd.org/els/family/database.htm#public_policy. (07.01.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECDb) Family Database LMF 1.2 Maternal Employment Rate (xls). http://www.oecd.org/els/family/database.htm#labour_market. (01.08.2021).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECDc). Family Database. PF1.6 Public Spending by Age of Children. (xls). Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. http://www.oecd.org/els/family/database.htm#labour_market. (03.07.2018).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECDd) Better Life Index – Work-Life Balance in Detail by Country. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/work-life-balance/>, (03.07.2017).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECDe) Family Database. PF3.1 Public Spending on Childcare and Early Education. (xls). Family Database OECD - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>. (02.02.2020).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECDf). Family Database. PF1.1 Public Spending on Family Benefits (xls). Family Database OECD - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>.(02.02.2020).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECDg). Family Database. SF3.1 Marriage and Divorce Rate (xls). Family Database - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. <http://www.oecd.org/els/family/database.htm#structure>. (01.03.2020).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECDh). Family Database. PF2.5 Trends in leave entitlements around childbirth (xls). Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. http://www.oecd.org/els/family/database.htm#public_policy (01.03.2020).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (byy). Country Notes on Birth-Related Leaves and Benefits for the OECD Family Support Calculator 2014. <http://www.oecd.org/els/family/Country-notes-birth-related-leaves-benefits-2014.pdf>. (02.05.2017).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2001a). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Australia 2001. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2001b). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Japan 2001. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2002). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Canada 2002. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).

- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2004a). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Australia 2004. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>.(12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2004b). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Japan 2004. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2004c). Female Labour Force Participation: Past Trends and Main Determinants In OECD Countries. <https://www.oecd.org/social/labour/31743836.pdf>. (12.12.2020).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2005). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages—Canada 2005. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2010). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages-Japan 2010. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2014). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages-Denmark 2014. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015a). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages-Australia 2015. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>.(12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015b). Country Policy Descriptions - Benefits and Wages-Japan 2015. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (12.12.2016).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015c). OECD Family Database LMF 1.2 Maternal Employment Rate. https://www.oise.utoronto.ca/atkinson/UserFiles/File/Publications/LMF1_2_Maternal_Employment_July2013.pdf. (13.12.2018).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2016a). Family-Friendly Workplace Practices. Social Policy Division- Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. http://www.oecd.org/els/family/LMF_2-4-Family-friendly-workplace-practices.pdf. (02.06.2018).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2016b). Detailed Information on The Impact of the Tax System on Social Expenditure. <https://www.oecd.org/els/soc/OECD2016-Social-Expenditure-Update-Oct2016-Tax-Data-by-Country.pdf>. (02.06.2019).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). The OECD Tax-Benefit Model For Russia-Description of Policy Rules For 2018. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm> (14.08.2021).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2019a). Parental Leave Systems. Family Database - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf (02.12.2019).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019b). Family Database. PF1.1 Public Spending on Family Benefits. Family Database OECD - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs https://www.oecd.org/els/soc/PF1_1_Public_spending_on_family_benefits.pdf. (02.02.2020).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2019c). Trends in Parental Leave Policies Since 1970. Family Database - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. http://www.oecd.org/els/family/PF2_5_Trends_in_leave_entitlements_around_childbirth.pdf. (02.02.2020).

- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019d). The OECD Tax-Benefit Model For Canada-Description of Policy Rules For 2019. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (14.08.2021).
- The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2020a). Detail of Change in Parental Leave by Country. Family Database - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs. https://www.oecd.org/els/family/PF2_5_Trends_in_leave_entitlements_around_childbirth_annex.pdf.(02.02.2020).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020b). The OECD Tax-Benefit Model For Japan-Description of Policy Rules For 2020. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (10.08.2021).
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020c). The OECD Tax-Benefit Model For Denmark-Description of Policy Rules For 2020. <http://www.oecd.org/els/soc/benefits-and-wages-country-specific-information.htm>. (14.08.2021).
- The Worldbank (WBa). Fertility Rates. (xls). <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>, (07.05.2018).
- The Worldbank (WBb). Labor Force Participation Rate of Women. (xls) https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.ACTI.FE.ZS?end=2016&name_desc=false&start=1995&view=chart, (09.05.2018).
- The Worldbank (WBc). Part Time Employment Rate of Women. (xls) <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.PART.ZS>, (09.05.2018).
- Thevenon, O. (2011). Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. *Population and Development Review*. 37(1), 57-87. <https://www.vasa.abo.fi/users/minygard/Undervisning-filer/Th%C3%A9venon%202011.pdf>.(11.05.2017).
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2016). *Beşeri Coğrafya – İnsan, Kültür, Mekan*, Anka Matbaacılık, İstanbul.
- United Nations (UN) (2013a), *World Population Ageing 2013*, United Nations, New York. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>. (31.03.2017).
- United Nations (UN). (2013b), *World Population Policies 2013*, United Nations, New York. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/WPP2013/wpp2013.pdf#zoom=100>. (29.04.2017).
- United Nations (UN). (2014), *Abortion Policies and Reproductive Health Around the World*, United Nations, New York. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/AbortionPoliciesReproductiveHealth.pdf>. (08.06.2017).
- United Nations (UN) (2019a). World Population Prospects 2019. Total Fertility. <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>. (23.02.2020).
- United Nations (UN) (2019b). United Nations Desa/Population Division. Population By Age Groups. <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>. (05.02.2021).
- United Nations Database (UN). (2020). Contraceptive Prevalence: Any Modern Method (Percent). <https://population.un.org/dataportalng/data/indicators/1,2/locations/36,40,56,124,203,208,246,250,276,372,380,392,578,620,643,703,724,752/start/1995/end/2018/table/pivotbylocation>, (03.03.2020).
- United Nations Population Fund (UNFPA) (2012), *Population Matters for Sustainable Development*. UNFPA, New York. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20Population%20matters%20for%20sustainable%20development_1.pdf. (28.06.2017).
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2015). “İş ve Aile Yaşamını Uzlaştırma Politikaları: Türkiye’de Yeni Politika Arayışları”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3),723-750.
- Whitehouse, G., Baird, M., Brennan, D. ve Baxter, J. (2017). “Australia”, *13th International Review of Leave Policies and Related Research 2017*. (Ed: S. Blum, A. Koslowski, P. Moss), https://www.leavenetwork.org/fileadmin/user_upload/k_leavenetwork/annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final2.pdf. (12.12.2019).
- Yüceşahin, M. (2009). “Türkiye’nin Demografik Geçiş Sürecine Coğrafi Bir Yaklaşım”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*,7/ 1,1-25.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).